

УДК: 796.332 – 057.86 (567)

Ребаз Слеман
Харківська державна академія фізичної культури**КРЕАТИВНІ ПОКАЗНИКИ КВАЛІФІКОВАНИХ ФУТБОЛІСТІВ ІРАКУ РІЗНОГО ІГРОВОГО АМПЛУА**

Анотація. Визначено рівень проявлення основних показників креативності кваліфікованих футболістів різних ігрових амплуа професійного футбольного клубу «Єрбіл» (м. Єрбіл, Ірак). У дослідженнях були задіяні 40 кваліфікованих гравців, які брали участь у чемпіонаті Іраку з футболу 2012 р. Розглянуто 7 основних показників (характеристик) креативності, найбільш важливих, для змагальної діяльності кваліфікованих футболістів: творче мислення, допитливість, оригінальність, уява, інтуїція, емоційність, творче відношення до роботи. Проведений порівняльний аналіз між гравцями різного ігрового амплуа. Встановлено, що індивідуалізація техніко-тактичної підготовки футболістів різного амплуа з урахуванням рівня їх креативності має особливо важливе значення при виборі ігрового амплуа та для проведення навчально-тренувального процесу.

Ключові слова: креативність, ігрові амплуа, навчально-тренувальний процес в футболі.

Вступ. У результаті експериментальних досліджень серед здібностей особи була виділена здатність особливого роду – породжувати незвичайні ідеї, відхилитися в мисленні від традиційних схем, швидко вирішувати проблемні ситуації. Така здатність була названа креативністю [4; 5]. Проблеми творчості широко розроблялися у вітчизняній психології [2; 3]. У даний час дослідники ведуть пошук інтегрального показника, що характеризує творчу особу. Зарубіжні вчені також глибоко вивчали творче мислення [1; 9]. Найбільш цікавим в людини є властива саме їй здатність і потреба творити. У даний час різними аспектами проблеми творчості займаються психологія, педагогіка, соціологія, кібернетика та інші науки [6; 10]. Креативність – загальна здібність до творчості, характеризує особу в цілому, виявляється в різних сферах активності, розглядається як відносно незалежний чинник обдарованості.

Роль особистості спортсмена стає одним з провідних чинників, який забезпечує стійкий прогрес спортивної майстерності, творчі здібності особистості (креативність) забезпечують умови для знаходження нестандартних рішень у тренувальному та змагальному процесах.

Сучасний рівень розвитку спортивних досягнень висуває підвищені вимоги до інтелектуальної активності спортсмена, невід'ємним компонентом якої є креативні здібності. У спортивних іграх вельми значною є креативність ухвалення рішень [8]. У той же час дослідженню даного питання у футболі не приділяється належної уваги, що у свою чергу знижує раціональне використання кожного гравця під час гри [7]. Для кожного ігрового амплуа та ланки в цілому в процесі гри виникають ситуації, які вирішуються за допомогою творчого мислення, що не дозволяє супернику передбачити кінцевий результат, а отже, дає можливість отримати перевагу над опонентами.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано згідно Зведеного плану НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 рр. МОН України за темою 2.3 «Науково-методичні основи удосконалення системи підготовки спортсменів у футболі з урахуванням особливостей змагальної діяльності»; згідно з пере-

ліком пріоритетних тематичних напрямків наукових досліджень та розробок на 2013–2015 рр. Харківської державної академії фізичної культури за темою: «Науково-методичні основи тренувального процесу та змагальної діяльності», а також згідно Ініціативної теми НДР кафедри футболу та хокею Харківської державної академії фізичної культури на 2011–2015 рр. «Оптимізація навчально-тренувального процесу футболістів різної кваліфікації».

Мета дослідження: визначити рівень проявлення основних показників креативності та провести їх порівняльний аналіз у кваліфікованих футболістів Іраку різних ігрових амплуа (воротарі, захисники, півзахисники, нападники) професійного футбольного клубу «Єрбіл», м. Єрбіл.

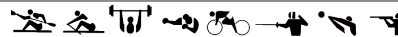
Матеріал і методи дослідження. У дослідженні брали участь 40 кваліфікованих футболістів професійного футбольного клубу «Єрбіл» (м. Єрбіл, Ірак) різних ігрових амплуа: 13 захисників, 14 півзахисників, 8 нападників, 5 воротарів, які брали участь у чемпіонаті Іраку з футболу 2012 р. Креативні здібності футболістів визначалися за допомогою констатуючого експерименту, який носив діагностичний характер. Тестування здійснювалося за допомогою комп'ютерної програми, основу якої складає методика Н. Ф. Вишнякової [4; 5]. Тест «Креативність» адаптований до умов специфічної спортивної діяльності та описує творчий потенціал особи. Оцінка креативних здібностей здійснювалася за трьома рівнями 10-бальної шкали, запропонованої В. А. Поляковим:

- висока – 7,5–10 балів;
- середня – 5,5–7,5 бала;
- низька – 1–5,5 бала.

Досліджувалися сім основних показників (характеристик) креативності, найбільш важливих для змагальної діяльності кваліфікованих футболістів: творче мислення, допитливість, оригінальність, уява, інтуїція, емоційність, творче відношення до роботи.

Результати дослідження та їх обговорення. Результати оцінки креативних здібностей кваліфікованих іракських футболістів різних ігрових амплуа наведено в табл. 1.

Професійні захисники команди «Єрбіл» (табл. 2) показують достовірно вищі результати у творчому мисленні, ніж нападники ($t=4,33$; $p<0,001$) та воротарі

Таблиця 1

Показники оцінки креативних здібностей кваліфікованих футболістів професійного футбольного клубу «Єрбіл» різних ігрових амплуа (n=40), бали

Амплуа	Творче мислення	Допитливість	Оригінальність	Уява	Інтуїція	Емоційність	Творче відношення до роботи
	$\bar{X} \pm m$						
Захисники, n=13	6,83±0,13	6,33±0,13	6,33±0,17	5,67±0,45	6,83±0,13	6,17±0,20	4,17±0,24
Півзахисники, n=14	6,50±0,17	4,33±0,15	5,50±0,10	5,83±0,12	5,67±0,16	6,83±0,10	4,50±0,11
Нападники, n=8	5,40±0,31	4,80±0,30	6,00±0,21	4,80±0,06	6,20±0,26	6,00±0,28	3,80±0,26
Воротарі, n=5	5,00±0,52	5,00±0,00	6,50±0,48	5,00±0,00	4,50±0,16	4,50±0,18	2,5±0,12
Статистичні характеристики	5,93±0,13	5,12±0,04	6,08±0,13	5,33±0,08	5,80±0,15	5,88±0,15	3,74±0,14

Таблиця 2

Матриця достовірності відмінностей показників характеристики «творче мислення» кваліфікованих футболістів професійного футбольного клубу «Єрбіл» різних амплуа (n=40)

Амплуа	Захисники		Півзахисники		Нападники		Воротарі	
	t	p	t	p	t	p	t	p
Захисники, n=13			1,5	>0,05	4,33	<0,001	3,38	<0,01
Півзахисники, n=14	-	-			3,14	<0,01	2,72	<0,05
Нападники, n=8	-	-	-	-			0,66	>0,05
Воротарі, n=5	-	-	-	-	-	-		

Таблиця 3

Матриця достовірності відмінностей показників характеристики «допитливість» кваліфікованих футболістів професійного футбольного клубу «Єрбіл» різних амплуа (n=40)

Амплуа	Захисники		Півзахисники		Нападники		Воротарі	
	t	p	t	p	t	p	t	p
Захисники, n=13			10,00	<0,001	4,63	<0,001	9,50	<0,001
Півзахисники, n=14	-	-			1,42	>0,05	4,78	<0,001
Нападники, n=8	-	-	-	-			0,66	>0,05
Воротарі, n=5	-	-	-	-	-	-		

Таблиця 4

Матриця достовірності відмінностей показників характеристики «оригінальність» кваліфікованих футболістів професійного футбольного клубу «Єрбіл» різних амплуа (n=40)

Амплуа	Захисники		Півзахисники		Нападники		Воротарі	
	t	p	t	p	t	p	t	p
Захисники, n=13			4,15	<0,001	1,26	>0,05	0,33	>0,05
Півзахисники, n=14	-	-			2,27	<0,05	2,08	>0,05
Нападники, n=8	-	-	-	-			0,96	>0,05
Воротарі, n=5	-	-	-	-	-	-		

(t=3,38; p<0,01). Показники півзахисників перевершують показники нападників (t=3,14; p<0,01) і воротарів (t=2,72; p<0,05).

Як видно з табл. 3, професійні захисники команди, яка досліджувалась, допитливіші, ніж півзахисники (t=10,00; p<0,001), нападники (t=4,63; p<0,001) та во-

ротарі ($t=9,50$; $p<0,001$), а півзахисники поступаються ($t=4,78$; $p<0,001$) в даному критерії воротарям.

Гравці середньої лінії команди «Єрбіл» (півзахисники) менш оригінальні, ніж захисники ($t=4,15$; $p<0,001$) і нападники ($t=2,27$; $p<0,05$) (табл. 4).

Голкіпери команди (воротарі) в «уяві» поступаються півзахисникам ($t=6,91$; $p<0,001$) і захисникам ($t=4,78$; $p<0,001$), але перевершують нападни-

ків ($t=3,33$; $p<0,01$). Захисники і півзахисники мають значно більші ($p<0,001$) результати в даному показнику, ніж гравці лінії нападу (табл. 5).

Також визначено (табл. 6), що іракські захисники даної команди в «інтуїції» значно перевершують півзахисників ($t=5,80$; $p<0,001$), нападників ($t=2,25$; $p<0,05$) і воротарів ($t=10,59$; $p<0,001$). У той же час воротарі поступаються півзахисникам ($t=4,87$; $p<0,001$) і на-

Таблиця 5

Матриця достовірності відмінностей показників характеристики креативності «уява» кваліфікованих футболістів професійного футбольного клубу «Єрбіл» різних амплуа (n=40)

Амплуа	Захисники		Півзахисники		Нападники		Воротарі	
	t	p	t	p	t	p	t	p
Захисники, n=13			0,94	>0,05	5,80	<0,001	4,78	<0,001
Півзахисники, n=14	-	-			7,92	<0,001	6,91	<0,001
Нападники, n=8	-	-	-	-			3,33	<0,01
Воротарі, n=5	-	-	-	-	-	-		

Таблиця 6

Матриця достовірності відмінностей показників характеристики креативності «інтуїція» кваліфікованих футболістів професійного футбольного клубу «Єрбіл» різних амплуа (n=40)

Амплуа	Захисники		Півзахисники		Нападники		Воротарі	
	t	p	t	p	t	p	t	p
Захисники, n=13			5,80	<0,001	2,25	<0,05	10,59	<0,001
Півзахисники, n=14	-	-			1,76	>0,05	4,87	<0,001
Нападники, n=8	-	-	-	-			5,66	<0,001
Воротарі, n=5	-	-	-	-	-	-		

Таблиця 7

Матриця достовірності відмінностей показників характеристики креативності «емоційність» кваліфікованих футболістів професійного футбольного клубу «Єрбіл» різних амплуа (n=40)

Амплуа	Захисники		Півзахисники		Нападники		Воротарі	
	t	p	t	p	t	p	t	p
Захисники, n=13			3,00	<0,01	0,51	>0,05	3,21	<0,01
Півзахисники, n=14	-	-			2,96	<0,01	4,75	<0,001
Нападники, n=8	-	-	-	-			2,72	<0,05
Воротарі, n=5	-	-	-	-	-	-		

Таблиця 8

Матриця достовірності відмінностей показників «творчого відношення до роботи» кваліфікованих футболістів професійного футбольного клубу «Єрбіл» різних амплуа (n=40)

Амплуа	Захисники		Півзахисники		Нападники		Воротарі	
	t	p	t	p	t	p	t	p
Захисники, n=13			1,38	>0,05	1,12	>0,05	6,95	<0,001
Півзахисники, n=14	-	-			2,69	<0,05	14,28	<0,001
Нападники, n=8	-	-	-	-			5,00	<0,001
Воротарі, n=5	-	-	-	-	-	-		

падникам ($t=5,66$; $p<0,001$).

Емоційність кваліфікованих футболістів команди «Ербіл» м. Ербіл різна, залежно від ігрового амплуа. Так, серед гравців різних амплуа, кваліфіковані воротарі мають найнижчі показники (табл. 7). Вони достовірно поступаються захисникам ($t=3,21$; $p<0,01$), півзахисникам ($t=4,75$; $p<0,001$) і нападникам ($t=2,72$; $p<0,05$). У той же час захисники менш емоційні, ніж півзахисники ($t=3,00$; $p<0,01$), у яких високий показник.

Воротарі команди «Ербіл» (табл. 8) значно відстають від захисників ($t=6,95$; $p<0,001$), півзахисників ($t=14,28$; $p<0,001$) і нападників ($t=5,00$; $p<0,001$) за показниками творчого відношення до роботи. Півзахисники більш творчо підходять до своєї роботи, ніж гравці лінії нападу ($t=2,69$; $p<0,05$), оскільки саме від них залежить комбінаційна гра команди.

Висновки:

1. Гравці різних ігрових амплуа професійного футбольного клубу «Ербіл» мають наступні середньогрупові показники (в балах): творче мислення – $5,93\pm 0,13$; допитливість – $5,12\pm 0,04$; оригінальність – $6,08\pm 0,13$; уява – $5,33\pm 0,08$; інтуїція – $5,80\pm 0,15$; емоційність – $5,88\pm 0,15$; творче відношення до роботи – $3,74\pm 0,14$.

2. Більш допитливі у складі команди захисники, найменш оригінальні півзахисники. Захисники мають

найкращий рівень інтуїції. Найменш емоційні воротарі, а також голкіпери мають найнижчий рівень творчого відношення до роботи.

3. Вимоги, які пред'являються до гравців у ігрових видах спорту, орієнтовані, як правило, на урахування таких чинників, як творче мислення, оригінальність, творче відношення до роботи, допитливість, що відноситься до техніко-тактичної майстерності. У цьому випадку можна стверджувати, що показник креативності футболістів відображає й рівень техніко-тактичної майстерності. Ось чому, показник креативності футболістів та його окремі чинники є важливим показником майстерності у футболі як окремо узятій команди, так і окремих ліній цієї команди.

4. Отримані у роботі дані багато в чому узгоджуються з даними авторів, що займалися цією проблемою. Наявні відмінності, на наш погляд, пов'язані з досліджуванним контингентом, часом проведення досліджень, завданнями, що стоять перед дослідниками та ін.

Подальші дослідження. Планується дослідити креативні здібності професійних футболістів різних амплуа високої кваліфікації, які беруть участь у першості України з футболу, для проведення порівняльного аналізу та корекції навчально-тренувального процесу професійного футбольного клубу «Ербіл».

Список використаних джерел:

1. Анастаси А. Психологическое тестирование / А. Анастаси. – М. : Педагогика, 1982. – Т. 2.
2. Басенко Е. В. Методические основы совершенствования показателей креативности в автоспорте (картинге) / Е. В. Басенко, В. А. Градусов // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків : ХДАФК, 2006. – № 10. – С. 84–85.
3. Богоявленская Д. Б. Интеллектуальная активность как проблема творчества / Д. Б. Богоявленская. – Киев : Наука, 1972.
4. Вишнякова Н. Ф. Креативная психодиагностика. Психология творческого обучения / Н. Ф. Вишнякова. – Минск : РИВШ при БГУ, 1995.
5. Вишнякова Н. Ф. Психологические основы развития креативности в профессиональной акмеологии : дис. ... доктора психол. наук : 19.00.13 / Н. Ф. Вишнякова. – Москва, 1996. – 394 с.
6. Депенчук М. В. Ролевой анализ некоторых берлинских пар в связи с процессом социокультурной адаптации / М. В. Депенчук // Авантюрные чтения-2000 : [тезисы научно-практической конференции]. – СПб., 2000. – С. 240–241.
7. Журід С. М. Дослідження креативних показників професійних футболістів різного амплуа / С. М. Журід // Слобожанський науково-спортивний вісник : [наук.-теор. журн.]. – Харків : ХДАФК, 2011. – № 2. – С. 125–130.
8. Поляков В. А. Моделирование психологической системы. Формирование креативной личности в акмеологии. / В. А. Поляков. – Мн. : «ВЭВЭР», 2000. – 124 с.
9. Рубинштейн С. Л. Проблема способностей и вопросы психологической теории / С. Л. Рубинштейн // Проблемы общей психологии. – М. : Педагогика, 1973.
10. Санникова О. П. Соотношение устойчивых индивидуально-типических особенностей эмоциональности и общительности / О. П. Санникова // Вопросы психологии. – 1982. – № 2. – С. 109–115.

Стаття надійшла до редакції 13.09.2013 р.
Опубліковано: 31.10.2013 р.

Аннотация. Ребаз Слеман. Креативные показатели квалифицированных футболистов Ирака различных игровых амплуа. Определен уровень проявления основных показателей креативности квалифицированных футболистов различных игровых амплуа профессионального футбольного клуба «Эрбил» (г. Эрбил, Ирак). В исследовании были задействованы 40 квалифицированных игроков, которые участвовали в чемпионате Ирака по футболу в 2012 г. Рассмотрены 7 основных (характеристик) креативности, наиболее важных, для соревновательной деятельности квалифицированных футболистов: творческое мышление, любознательность, оригинальность, воображение, интуиция, эмоциональность, творческое отношение к работе. Проведен сравнительный анализ между игроками различного игрового амплуа. Установлено, что индивидуализация технико-тактической подготовки футболистов различного игрового амплуа с учетом их креативности имеет важное значение при выборе игрового амплуа, при проведении и коррекции учебно-тренировочного процесса.

Ключевые слова: креативность, игровые амплуа, учебно-тренировочный процесс в футболе.

Abstract. Rebaz Sleman. Creative indices of qualified footballers of Iraq of different roles. The level of main indices of the creative ability of qualified footballers of different playing roles of the professional football club «Erbil» (с. Erbil, Iraq) is determined 40 qualified players who participated in the Iraq football championship in 2012 were engaged. Seven main characteristics of the creative ability for the competitive activity of the qualified footballers were kenewed: creative thinking, inquisitiveness, originality, imagination, intuition, emotionality, creative attitude to the work. Comparative analysis of the qualified footballers of different playing roles were carried out. It was determined that individualization of the technique tactic preparedness of the footballers of different playing roles taking into consideration their creative ability has a decisive meaning during the choice of the playing role, carrying out and correction of the training process.

Keywords: creative ability, different playing roles, training process in football.

References:

1. Anastazi A. *Psikhologicheskoye testirovaniye [Psychological Testing]*, Moscow, 1982, vol. 2. (rus)
2. Basenko Ye. V., Gradusov V. A. *Slobozans'kij nauk.-sport. visn. [Slobozhanskyi science and sport bulletin]*, Kharkiv, 2006, vol. 10, pp. 84–85. (rus)
3. Bogoyavlenskaya D. B. *Intellektualnaya aktivnost kak problema tvorchestva [Intellectual activity as a problem of creativity]*, Kyiv, 1972. (rus)
4. Vishnyakova N. F. *Kreativnaya psikhodiagnostika. Psikhologiya tvorcheskogo obucheniya [Creative psychodiagnostics. Psychology of Creative Learning]*, Minsk, 1995. (rus)
5. Vishnyakova N. F. *Psikhologicheskiye osnovy razvitiya kreativnosti v professionalnoy akmeologii : dis. ... doktora psikhol. nauk [The psychological basis for the development of creativity in professional Acmeology : Diss. Dr. of Science (Psychol.)]*, Moskva, 1996, 394 p. (rus)
6. Depenchuk M. V. *Rolevoy analiz nekotorykh berlinskikh par v svyazi s protsessom sotsiokulturnoy adaptatsii : tezis [Role-based analysis of some of Berlin's pairs in relation to the process of socio-cultural adaptation : theses]*, SPb, 2000, pp. 240–241. (rus)
7. Zhurid S. M. *Slobozans'kij nauk.-sport. visn. [Slobozhanskyi science and sport bulletin]*, Kharkiv, 2011, vol. 2, pp. 125–130. (rus)
8. Polyakov V. A. *Modelirovaniye psikhologicheskoy sistemy. Formirovaniye kreativnoy lichnosti v akmeologii [Modeling the psychological system. Formation of the creative person in the Acmeology]*, Minsk, 2000, 124 p. (rus)
9. Rubinshteyn S. L. *Problemy obshchey psikhologii [Problems of General Psychology]*, Moscow, 1973. (rus)
10. Sannikova O. P. *Voprosy psikhologii [Questions of psychology]*, 1982, vol. 2, pp. 109–115. (rus)

Received: 13.09.2013.

Published: 31.10.2013.

Ребаз Слеман, Rebaz.kurd@mail.ru; Харьковская государственная академия физической культуры: ул. Клочковская, 99, г. Харьков, 61058, Украина.

Rebaz Sleman, Rebaz.kurd@mail.ru; Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkovskaya 99, Kharkiv, 61058, Ukraine.

